

PROBLEM IZVORNOSTI, AUTENTIČNOSTI I VJERODOSTOJNOSTI DJELA KARLA MARXA I FRIEDRICH A ENGELSA

Mladen IVEZIĆ
Zagreb

UDK: 1Marx, K.
1Engels, F.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 17. 4. 2003.

Djela Karla Marxa i Friedricha Engelsa nalaze se u temelju ideologije komunizma, koja je u proteklih stoljeće i pol bila u svjetskim razmjerima veoma raširena i moćna. U tom su se kontekstu na nizu društvenih razina događala poistovjećivanja i opredjeljivanja s marksizmom ili antimarksizmom. Pritom je znakovito što se u učestalim i brojnim djelima i raspravama o toj problematici veoma malo pozornosti pridavalo temeljnim pitanjima koja se odnose na izvornost, autentičnost i vjerodostojnost djela koja su pripisana začetnicima marksizma. Stoga je svrha ovoga rada istražiti status izvornosti, autentičnosti i vjerodostojnosti djela K. Marxa i F. Engelsa u vrijeme njihova života te u razdoblju nakon njihove smrti.

✉ Mladen Ivezić, Draškovićeve 47, 10000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: mladen.ivezic@zg.htnet.hr

SAMOPRIZNATE PSEUDOATRIBUCIJE

Pseudonimi F. Engelsa i K. Marxa

Engels je u mladoj životnoj dobi svoje tekstove često potpisivao pseudonomom Friedrich Oswald. Jedan od razloga leži u nespojivosti društvenoga položaja njegove obitelji s njegovim istupima te njegovoj nespemnosti na unutarobiteljski obračun o tom pitanju. Druge razloge možemo naslutiti iz sadržaja tih članaka i javnih posljedica takva postupanja.

Engels je pod pseudonomom Friedrich Oswald objavio i neke veće i zapaženije tekstove, kao "Briefe aus dem Wupper-

tal" u časopisu "Telegraph für Deutschland" (1839.). Najprije ih je objavio nepotpisane, a kasnije pripisano sa F. Oswald.¹

Tako je činio i kada se u tiskovinama sukobljavao s pojedinim osobama, kao primjerice 1839. u "Otvorenom pismu dr. Runkelu" u novinama "Elberfelder Zeitung".²

Slične je vrste i Engelsova "Propovijed Friedricha Wilhelma Krummachera o Knjizi Isusa Navina", iz časopisa "Telegraph für Deutschland" (1839.), koju također potpisuje kao Friedrich Oswald.³

Engels je ukupno stotinjak članaka potpisao kao Friedrich Oswald ili F. O., ili se induktivno i analogijski o nekoliko članaka može s dosta pouzdanosti zaključiti da su njegovi.

Neki su od tih članaka veoma agresivni i veoma važni za njegovu daljnju profilaciju i prepoznatljivost: "Karl Beck", "Retrogradni znaci vremena", "Platen", "Moderni literarni život", "Joel Jacoby", "Rekvijem za njemačke plemićke novine", "O Anastasiusu Grünu", "Krajolici", "Bremen/Kazalište. Proslava grafičara", "Dvije propovijedi F. W. Krummachera", "Bremen/Racionalizam i pijetizam", "Siegfriedov zavičaj", "Ernst Moritz Arndt", "Immermannove uspomene", "Bremen/Crkveni spor", "Izlet u Bremerhafen", "Tamo-amo po Lombardiji", "Sjevernonjemački i južnonjemački liberalizam", "Dnevnik jednog hospitantata", "Rajnske svečanosti", "Dnevnik jednog hospitantata II.", "Polemika protiv Lea", "Alexander Jung: Predavanja o modernoj njemačkoj književnosti", "Slobodoumnost lista 'Spencersche Zeitung'", "Ukidanje lista 'Kriminalističke novine'", "Prilog kritici pruskih zakona o štampi", "Drsko ugrožena ali čudesno spasena Biblija Ili: Trijumf vjere", "Pabirci iz Berlina", "F. W. Andréa i 'Visoko plemstvo njemačko'", "Friedrich Wilhelm IV, kralj Pruske", "Englesko shvaćanje unutarnjih kriza", "Unutarne krize", "Položaj političke stranke", "Položaj radničke klase u Engleskoj" (članak od 25. prosinca 1845.), "Zakoni o žitu", "Beduini", "Pronalazak štamparstva", "Jedno veče", "U povodu Immermannove smrti", "Sveta Jelena", "Noćna vožnja" i "Carrev sprovod".

Posebnu pozornost Engels je tada zadobio pseudonimima potpisanim člancima "Schelling o Hegelu", "Schelling i objavljenje", "Schelling filozof u Kristu ili preobražaj svjetovne u Božju mudrost". Marksist P. Vranicki kaže: "Arnold Ruge je smatrao da autor ovih radova mora da bude neki doktor filozofije".⁴ Zanimljivo je što je Engels odmah nakon objavljivanja teksta uspostavio kontakt s Rugeom, no privatnim pismom.

Pod pseudonimom "Theodor Hilderbrand" Engels je 1839. objavio "An den Stadtboten".⁵

Prema tome, može se zaključiti kako je sve javne napise do konca 1843. Engels potpisivao uglavnom pseudonimima;

najčešće kao Friedrich Oswald⁶ ili F. O. ili kako drukčije ili ih je ostavljao nepotpisane. Svi su tekstovi na njemačkom jeziku.

Engels i Marx imali su i drugih pseudonima i kriptonima, a prigodice su ih rabili sve do smrti.

Pismo uredniku "The Northern Star"; "Njemački socijaldemokrati i 'The Times' 1849. Friedrich Engels potpisuje s "Vaš veoma pokorni/Jedan njemački socijaldemokrat".⁷

I poslije seobe u Englesku Engels se znao poslužiti lažnim imenima. U pismu uredniku "The Timesa" 1851. potpisuje se kao "Veritas".⁸

Karl Marx već u 21. godini "daje svoj doprinos pamfletu koji je Bruno Bauer napisao protiv kršćanske vjere" pod naslovom "Trublja posljednjeg suda protiv bezvjerca Hegela: ultimatum". Ne nalazi se u sabranim djelima, ali:⁹ "Taj je pamflet objavljen anonimno. Lukavo predstavljen čitaocu kao djelo dobronamjerna kršćanina, spis sadrži oštrouman i spretan izbor Hegelovih navoda. Međutim, ti navodi dokazuju da je taj tobožnji branitelj uspostavljenog reda zapravo opasan neprijatelj kršćanske države.

Dobar broj čitalaca je nasjeo i pamflet je postigao sjajan uspjeh."

Georg Jung potvrdio je da su auktori toga članka Bauer i Marx.

Engels je nešto kasnije, u lipnju 1842., ne poznavajući još Marxa, ali surađujući s uredništvom "Rheinische Zeitung",¹⁰ objavio, po sličnom predlošku, pjesmu "Drsko ugrožena ali čudesno spasena Biblija Ili: Trijumf vjere".¹¹ To je ironično-sarkastična provokacija rađena kao i Marx-Bauerova "Truba". Riječ je o nepotpisanom epu od 28 stranica.

Marx se 1840-ih godina u nizu pisama upućenih novinama potpisivao kao "jedan Rajnlandanin", "od jednoga Rajnlandanina" ili slično.¹² Osim toga, on se još potpisivao kao "Neberlinac"¹³ i kao "više birača".¹⁴

"Kritičke primjedbe uz članak 'Pruski kralj i socijalna reforma. Od jednog Prusa'" Marx je objavio u pariškom njemačkom radničkom listu "Vorwärts" i nije ih potpisao.¹⁵

Zatim, Marx se još (uglavnom u privatnim pismima) potpisivao ili dao oslovljavati kao "Mohr".¹⁶

U pismu uredniku "The Timesa" 29. siječnja 1852. potpisali su se Marx i Engels kao "jedan Prus".¹⁷

Engels je 1867., po načelu "neka se piše, pa makar i loše", napisao niz recenzija o prvom tomu "Kapitala", i to za listove koje je smatrao buržoaskim. Stoga je ove tekstove morao pisati neiskreno te ih nije potpisivao ili se potpisivao pseudonimom.

U prvom se recenziji (u "Die Zukunft") predstavljao njemačkim nacionalistom,¹⁸ u drugoj (za "Rheinische Zeitung")

ističe "Kapital" iznad cijele socijaldemokratske literature,¹⁹ u trećoj (za "Elberfelder Zeitung") piše tobože nezainteresirano za socijaldemokraciju,²⁰ a u četvrtoj (za "Düsseldorfer Zeitung") počinje: "Ova knjiga će mnoge čitaoce razočarati".²¹ Na sličan način pisao je recenzije i za "Beobachter" i "Gewerbeblatt aus Württemberg",²² "Der Vorbote" i "Demokratisches Wochenblatt".²³

Recenzije su već 1867. proširene i na druge jezike, odnosno prijetvorne recenzije objavljene su i u listovima: "Demokratisches Wochenblatt", "The Bee-Hive Newspaper", "Le Courrier français", "La liberté" i "Liberté e Giustizia".²⁴

Engels je 1868. pisao recenzije za "Demokratisches Blatt",²⁵ "Neue Badische (?) Landeszeitung"²⁶ i "Saturday Review"²⁷ i "Demokratisches Wochenblatt".²⁸ Nijednu od tih recenzija nije potpisao pravim imenom, a po sadržaju je jasno da su ti njegovi nepotpisani ili krivo potpisani napisi imali pragmatičke, u prvom redu političke, ciljeve. Sovjetsko uredništvo Marx-Engelsovih djela navodi da je nepotpisana²⁹ i recenzija u "Vierteljahrschrift für Volkswirtschaft".

Recenziju za "The Fortnight Review" 1868. uredništvo lista je odbilo,³⁰ a tako je bilo i za časopis "Gartenlaube".³¹

Marx je "Zukunftu" poslao nepotpisan članak "Plagijatorstvo", napadajući lasalovca Hofstetena da je u svojem političkom govoru plagirao "Kapital".³²

Marx je u pismu iz 1868. hvalio Engelsa za krivo potpisane recenzije:³³ "Jenny, znalac u toj struci, tvrdi da si razvio velik dramski, odnosno komičan talent u ovoj akciji, istupaajući s 'različitih' gledišta i s raznim karakternim maskama".

Naime, pod pseudonimima je Engels o Marxovim djelima pisao takve recenzije koje su mogle izgledati negativnima ili pridržanima, ali bi recenzije zapravo ispadale pozitivnima za Marxa zbog uskogrudnosti karaktera pisca recenzije što ga je Engels sugerirao.

Marx je 1869. počeo rabiti lažno prezime Williams.³⁴ Zatim se njime poslužio i 1878., kada je ruskom Židovu N. F. Danielsonu jedno pismo potpisao kao A. W.,³⁵ pa A. Williams,³⁶ što ponavlja i 1879.,³⁷ 1880.³⁸ i kasnijih godina.

Engels je u 16-godišnjem dopisivanju s Danielsonom rabio pseudonim Pery Rosher³⁹ (Engelsova je kći bila udana Rosher).

Iz kojih se god pobuda Marx i Engels lažno ili nepotpuno potpisivahu u svojim tekstovima, takav postupak na niz načina dovodi u pitanje izvornost, autentičnost i vjerodostojnost tih članaka.

Autentičnost tih tekstova upitna je i zbog toga što se njihova naknadna atribucija Marxu, Engelsu ili obojici rijetko zasnivala na jasno provjerljivim i potvrđenim dokazima.

Vjerodostojnost se smanjuje skrovitošću, zapravo nesprenošću na osobnu idejnu odgovornost i konfrontaciju, čime se

otvaraju mogućnosti politikantskih podmetanja ili brzopletih formulacija samih auktora, kakvih ne bi bilo u auktoriziranu napisu.

Tekstovi skupina osoba, a koji su kasnije prikazani kao djela samo Marxa ili Engelsa

Engels je 1857.-1860. napisao približno 300 stranica priloga za "New American Cyclopaedia", a poneki je od tih članaka naknadno pripisan ili supripisan i Karlu Marxu.⁴⁰ Marx je prevario nakladnika Charlesa Danu, obećavši mu da će on napisati te priloge.⁴¹ U ovim tekstovima je nemoguće utvrditi stupanj auktorstva svakoga od njih.

Izvorna "Izjava" socijaldemokratskoga odbora za izbjeglice, 20. travnja 1850. imala je više potpisnika, a pripisana je samo Marxu i Engelsu.⁴²

U tekstovima "Pruski špijuni u Londonu" i pismu "The Spectatoru" uz njih dvojicu nalazi se A. Willich (pukovnik u badenskoj ustaničkoj armiji).⁴³

"Apel za pružanje pomoći njemačkim izbjeglicama", objavljen 26. rujna 1849. u "Neue Deutsche Zeitung", potpisala je skupina ljudi u kojoj je i Marx.⁴⁴

Tako je i s nizom drugih apela ili obračuna objavljivanih u novinama, gdje se potpisivao i Engels.⁴⁵

"Pruski izbjeglice", pismo uredniku "The Suna", pripisano je samo njima dvojici, a Marx i Engels su ga zapravo potpisali zajedno s Willichem.⁴⁶

Marxu su pripisani deseci tekstova Međunacionalne radničke udruge (I. internacionale), osobito njezina Općeg vijeća; od prijedloga njezina Privremenog statuta⁴⁷ iz 1864. godine do programa za Internacionalin kongres u Mainzu 1870.⁴⁸ Ta su djela gdjekad napravljena na sugestije drugih članova, pod njihovim utjecajem ili jednostavno pod utjecajem svijesti da ih oni trebaju usvojiti. U njima nije jasan stupanj Marxova auktorstva, no zasigurno ono nikada nije potpuno.

Pismo uredništvu "Social-Demokrata" također nije potpisano,⁴⁹ a pripisano je i Marxu i Engelsu.⁵⁰

Od 1872. do 1875., osim što su dopisno sudjelovali u radu Druge internacionale, gdje su njihovi prinosi uključeni u odluke Općega vijeća (a tekstovi nisu samo njihovi, kako prikazuju nakladnici knjiga Marxa i Engelsa), Engels i Marx angažirali su se u sveopćoj kritici tadašnje Njemačke. Engels, tako, napada njezin vojni zakon,⁵¹ Moltkea.⁵² "Dopuna predgovoru iz 1870."⁵³ imala je nakanu gurnuti njemačko radništvo u prve revolucionarne redove, "Poluslužbena dreka o ratu"⁵⁴ optuživala je Njemačku za militarizam.

Marx i Engels s drugima supotpisuju "Drugu adresu Općega vijeća Međunacionalne radničke udruge o francusko-pru-

skom sporu",⁵⁵ "Rezoluciju Općega vijeća o isključbi Tolaina",⁵⁶ "Izjavu Općega vijeća prigodom okružnice Julesa Favrea",⁵⁷ "Izjavu Općega vijeća o zlouporabi imena Internacionale od strane Nečajeva"⁵⁸ i još desetke takvih poslanica.

Programatski, dnevno-politički i drugi izrazito pragmatički tekstovi Marxa i Engelsa, koje oni možebitno pisahu, supisahu, skicirahu, potpisivahu ili supotpisivahu i slično, u okviru obiju Internacionala ili drugih srodnih udruga prikazivani su u njihovim posmrtnim izdanjima kao samo njihova djela ili s premalo naznaka udjela ostalih supotpisnika ili suauktora.

Na taj je način također dovedena u pitanje izvornost i vjerodostojnost tih spisa te u većoj ili manjoj mjeri krivotvori ili zamagljuje sveukupno djelo Marxa i Engelsa.

JEZICI IZVORNIKÂ I PRIJEVODÂ

Odnos jezika i tema Engelsovih tekstova do 1848.

Engels je napisao "Nacrt za kritiku političke ekonomije" 1844., pod naslovom "Umrise zu einer Kritik der Nationalökonomie".⁵⁹

Već u naslovu dolazi do zbrke, jer ga uredništvo "Dela" navodi na njemačkom, upućujući, ipak, na napomenu⁶⁰ po kojoj se vidi da je "Nationalökonomie" Engelsu značilo isto što i "politička ekonomija", pa je engleski i pisao "political economy". Zato u komentaru stoji "Nacrt za kritiku političke ekonomije",⁶¹ i kao naslov teksta,⁶² i u Predgovoru,⁶³ i u Pregledu sadržaja.⁶⁴ "Politička ekonomija" sintagma je u to doba već uhodana kao "political economy", "Volkswirtschaftslehre" ili "economie politique", pa je nejasno što je Engels time htio.

Članak je jako utjecao na Marxa, što ovaj priznaje 1859. u "Prilozima kritici političke ekonomije", zovući ga "genijalnom skicom kritike ekonomskih kategorija".⁶⁵

U stvarnosti politička ekonomija i nacionalna ekonomija nisu isto, a nisu to bile ni tada. "Kapital" je zapravo "Kritika političke ekonomije", pa je navedena terminologijska zbrka još važnija u svezi s najvažnijim djelom Marxa i Engelsa.

Engels je imao dosta iskustava s Britanijom i dobro je pisao engleski, ali ipak do konačna odlaska u Englesku, 1849., napisao je malo političkih i drugih članaka na tom jeziku. Čak i djela kao: "Pisma iz Londona" I-IV, "Položaj Engleske / Past and present by Thomas Carlyle", "Položaj Engleske I." i "Položaj Engleske II." te "'Times' o njemačkom komunizmu" napisao je na njemačkom jeziku.

"Položaj radničke klase u Engleskoj" Engels je objavio 1842. u "Rheinische Zeitung", na njemačkom, te, iako je tvrdio da je taj položaj sve teži, člankom je prije svega nastojao pobuniti Nijemce u Njemačkoj:⁶⁶ "U Mančesteru na deset radnika možda dolazi tek jedan nezaposleni, u Boltonu i Bir-

migemu odnos će biti jednak, a kada je engleski radnik zaposlen, on je i zadovoljan. A on to može i biti, bar ako je riječ o radniku u industriji pamuka; ako uspoređi svoju sudbinu sa životom svojih drugova u Njemačkoj i Francuskoj. Ondje radnik jedva zaradi toliko da živi od krompira i kruha; sretan je onaj tko se jednom u tjednu domogne mesa. U Engleskoj svaki dan jede svoju govedinu, a za svoj novac može dobiti bolje pečenje negoli najbogatiji čovjek u Njemačkoj. Dva puta na dan pije čaj, a ipak mu ostaje još dosta novca da u podne popije čašu 'portera', a uveče rakiju".

U nastavku teksta Engels prijeti opasnostima od mogućih trgovinskih poremećaja, ali je jasno da su i ponižavanja zbog lošijega položaja i uzbuna od prijetnji još lošijim perspektivama usmjereni prema Nijemcima. Osim sadržaja, to je bjelodano i zbog jezika kojim je tekst pisan.

U tekstu je zapravo idealizirano prikazan položaj engleskoga radništva u odnosu na stvarnu situaciju. Međutim, položaj njemačkoga proletarijata pokazan je katastrofalnim i bitno lošijim.

Od ovoga je manjeg članka, pod istim naslovom ("Die Lage der Arbeitenden Klasse in England"),⁶⁷ nastalo djelo "Položaj radničke klase u Engleskoj", koje je Marxu poslužilo kao jedna od podloga za promidžbeni (a to znači najveći) dio prvoga toma "Kapitala".

Engels je svoj tekst "Položaj radničke klase u Engleskoj" tiskao najprije 1845. na njemačkom jeziku u Bremenu, 1848. na njemačkom u Leipzigu, zatim 1892. na njemačkom u Stuttgartu, a tek mnogo kasnije na engleskom; 1887. u New Yorku i 1892. u Londonu.⁶⁸

Predgovor u Engleskoj piše Engels:⁶⁹ "Stanje stvari opisano u ovoj knjizi pripada danas, bar što se Engleske tiče, najvećim delom prošlosti". Međutim, ako pripada stanje, što je s procesima? Jesu li ili nisu Marx i Engels nagovijestili da će kapitalizam svojim razvojem dovesti radništvo u bezizlaz, a time u revoluciju?

Umjesto odgovora na to Engels lakonski konstatira:⁷⁰ "To svetsko tržište tada se još isključivo sastojalo od izvesnog broja zemalja koje su bile pretežno ili isključivo agrarne, a grupisane su bile oko jednog industrijskog centra – Engleske (...) Dakle, nije nikakvo čudo što je industrijski napredak Engleske bio tako kolosalan i nečuven da nam stanje iz 1844., u poređenju sa današnjim stanjem, izgleda ništavno i gotovo primitivno".

Objektivno, naglost je britanskoga industrijskog razvoja plod kolonijalizma, koji su Marx i Engels zagovarali usprkos svim zlodjelima kolonijalne dominacije.

Dakle, vrlo je znakovito što je kritika položaja englesko-

ga radničkog razreda izišla u Njemačkoj, na njemačkom jeziku i dugo bila poznata jedino tako. Na engleskom jeziku taj tekst izlazi tek 50 godina poslije nastanka djela, kada se stanje u toj zemlji posve promijenilo. U međuvremenu su objavljena i tri toma "Kapitala", koji su nastali u vrijeme sve boljega života engleskoga radništva, ali ga prikazuju daleko lošijim i "Kapital" zapravo potiče na revoluciju. Međutim, ti su tomovi tiskani na njemačkom i drugim europskim jezicima, ali ne na engleskom!

Friedrich Engels je 1845. objavio 10 tekstova na engleskom, ali s temama koje se ne odnose na stanje u Engleskoj: "Nedavni pokolj u Leipzigu/Njemački radnički pokret",⁷¹ "Brz napredak komunizma u Njemačkoj"⁷² i sl. Prema tome, nema engleskih tema, a kamoli kritike toga društva.

Do 1848. Engels je o općim i raznim pojedinačnim temama pisao na njemačkom jeziku.

O engleskim problemima i općim revolucionarnim temama Engels do preseljenja u Englesku (Marx nije tada još znao ni engleski pa nije imao uvida u engleske teme) – 1849. – nije pisao na engleskom, nego na njemačkom. Problematizacija engleskih društvenih, prije svega proleterskih, poteškoća u njegovim spisima prevedena je na engleski tek u posljednja dva desetljeća 19. stoljeća, kada su one već bile nestale.

Pritom je potrebno napose naglasiti komunikologijsku važnost odnosa jezika i vremena tiskanja na pojedinom jeziku prema raširivosti i utjecajnosti djela.

Englesko razdoblje

Godine 1848. izašla su prva dva izdanja "Manifesta Komunističke partije" Marxa i Engelsa, u Londonu na njemačkom; a kao brošura i u "Deutsche Londoner Zeitung" (novinama njemačkih radnika u Engleskoj). Uz to, nisu navedena imena auktora.⁷³ Te godine "Manifest" je preveden na francuski, poljski, talijanski, danski i švedski, ali su auktori i nadalje ostali zatajeni. Nedvojbeno je kako je "Manifest" bio namijenjen izravnom poticanju revolucije u Europi.

Prvi je prijevod na engleski objavljen tek 1850., u malotiražnim komunističkim novinama (uz Englezima strane potpise Marxa i Engelsa) – dakle tek nakon što je revolucionarni plamen propao.

Daljnja su izdanja, osim nekih preprava, imala i posebne auktorske predgovore: njemačko 1872., 1883. i 1890., rusko 1869. i 1882., srpsko 1871., francusko 1885.

Na engleskom je "Manifest", kao brošura, prvi put objavljen tek 1888. godine. Potom su uslijedila poljsko i talijansko izdanje 1893.⁷⁴ itd.

Marx je i svoj rad "Klasne borbe u Francuskoj 1848.-1849." objavio na njemačkom jeziku u Njemačkoj, iako je tada, 1850.,

živio i radio u Britaniji. I ponovljeno izdanje Engels tiska 1895. također na njemačkom.⁷⁵

Engels je od kolovoza do rujna 1851. u "New York Daily Tribune" tiskao podlistak "Revolucija i kontrarevolucija u Njemačkoj".⁷⁶

Slično je i s Engelsovim tekstom "Nedavno suđenje komunistima u Kölnu", koji je objavljen 1852. u "New York Daily Tribune", a u njemu se vrijeđala pruska vlada, na engleskom jeziku.⁷⁷

Marxov članak "Engleska buržoazija"⁷⁸ navodno su u New Yorku prekrojili i na njemu je "redakcija lista 'New York Daily Tribune' izvršila niz bitnih izmena". Prvom je dijelu "očito promjenjen smisao jer sadrži teze koje su suprotne Marxovim", kamo "naročito spada tvrdnja da politiku buržoazije treba posmatrati ne sa klasnog, već sa šireg humanitarnog stanovišta".⁷⁹ Mora se znati da su i Marx i Engels nastavili suradnju s listom sve do 1862., dok zbog Građanskoga rata nisu bili spriječeni, a da nije poznato pismo Marxova prosvjeda.

Uredništvo sljedećega toma kaže:⁸⁰ "Redakcija lista 'New York Daily Tribune' je u više navrata proizvoljno menjala tekst članaka (...) Ovakvi postupci su dali povoda Marxu da više puta protestuje".

Zatim saznajemo: "Od sredine 1855. svi članci Marxa i Engelsa štampani su u listu bez potpisa. U nekim slučajevima uredništvo je izvršilo izmene u tekstu članaka". Bitno je ovo:⁸¹ "U ovom tomu se ne objavljuju oni članci Marxa i Engelsa napisani u periodu obuhvaćenom ovim tomom u kojima su intervencije uredništva izmjenile i tekst i smisao".

Ostaje otvoreno pitanje: odakle su izdavači sabranih "Dela" utvrđivali opravdanost svojih zaključaka. Isto tako, nije jasno je li se tako postupalo i u drugim tomovima, a sabrana bi djela trebala imati istu uredničku politiku. Pritom treba znati činjenicu da je prototip funkcionalna pisaćega stroja nastao tek 1867., u SAD-u. Industrijska proizvodnja umjetnog indiga razvijala se također u to doba. Naravni indigo bio je prije toga jako skup. Uredništvo sabranih "Dela" gotovo sigurno nije moglo u rukama imati rukom pisani ili preslikani ni strojopisni potpisani članak Marxa ili Engelsa objavljen u Americi.

Ako Amerikanci i jesu posredovali u tekstovima Marxa i Engelsa, a cijelo izdanje ima 46 knjiga, to što se nisu prikazali ti članci ne samo da fizički remeti cjelinu dojma djela Marxa i Engelsa nego se može zaključiti kako je to učinjeno namjerno. Na taj se način zapravo moglo prikriti svako djelo koje uredništvu sabranih "Dela" nije odgovaralo.

Apsurdnost se toga postupka vidi iz nove napomene uredništva uz Marxov članak "Derbyjev kabinet – Palmerstonova ostavka":⁸² "Redakcija lista 'New York Daily Tribune' dodala je članku sledeće rečenice..." (slijedi kartica teksta).⁸³ Iz

ovoga je nedvojbeno da je uredništvo prema svojem interesu neke članke objavilo i mijenjalo, a druge nije objavilo.

Dakle, u Marx-Engelsovima tekstovima koji su objavljeni u "Delima" (slično je bilo i u drugim komunističkim državama) radilo se o najmanje dva posredovanja; suvremenom posredovanju, koje su vršili urednici novina, te posredovanju uredništva "Dela". Tim postupkom ukupno je najvjerojatnije zahvaćeno više od 1000 članaka.

Engels je i sam navodio da je njegovo djelo "Podrijetlo obitelji, privatnoga vlasništva i države" povezano s nekim Marxovim tekstovima, pa ni tu nije jasno koliki je odnos između Marxova i Engelsova auctorstva.⁸⁴

Iako je Engels tada cijelo vrijeme živio u Engleskoj, "Podrijetlo obitelji, privatnoga vlasništva i države" nastojao je najprije objaviti u Njemačkoj, na njemačkom jeziku. Kada tu namjeru nije uspio ostvariti, učinio je to 1884. u Zürichu (na njemačkom jeziku), ali uskoro objavljuje i u Stuttgartu (1886. i 1889.). Knjiga je u međuvremenu 1885. objavljena na poljskom, rumunjskom i talijanskom, a 1888. iznova na talijanskom. Osim toga, već je prvo izdanje bilo prevedeno i na srpski.

Četvrto je izdanje Engels, 1890., dopunio spoznajama o nalazima ruskoga znanstvenika M. M. Kovalevskog te ga objavio 1891., u Stuttgartu, uz novi predgovor. Na njemačkom su jeziku za Engelsova života objavljena još 2 njemačka izdanja (1892. i 1894.). Zatim su uslijedili prijevodi na francuski (1893.), bugarski (1893.), španjolski (1894.) i ruski (1894.) jezik.

Na engleski jezik je "Podrijetlo ..." prevedeno prvi put tek 1902.⁸⁵

Zanimljivo je naglasiti činjenicu da je "Podrijetlo" uglavnom izraslo iz teorija Britanaca – Darwina, Morgana i drugih – odnosno kao njihova društvena primjena.

To je djelo svjetonazorski i prema političkim nakanama koncipirano s izrazito prodornom i razornom svrhom. Engels je tada živio u Manchesteru, Londonu i ljetovalištu Eastbourneu, ali ipak nije želio (iako je imao sredstava) tako važno djelo objaviti na engleskom jeziku.

Marxov "Ludwig Feuerbach i svršetak njemačke klasičke filozofije" objavljen je 1886. u "Neue Zeit", a 1888. (također na njemačkom) i kao brošura. Zatim, to djelo Plehanov 1892. prevodi na ruski, 1894. datira prvi francuski prijevod, a do konca Engelsova života nema daljnjih izdanja.⁸⁶ Nema ni prijevoda na engleski jezik.

Opisujući 1862. godine "Bijedu među radništvom u Engleskoj", Marx taj članak objavljuje samo na njemačkom, u Njemačkoj, za Nijemce, varajući ih da su engleski radnici protiv svoje države.⁸⁷ Godine 1863. on vodi "Njemačko udruženje za obrazovanje radnika u Londonu" i orijentira ga protiv

nijemstva i, prije svega, protiv Pruske.⁸⁸ U isto vrijeme, 1864., Engels člankom "Engleska vojna snaga protiv Njemačke" (članak pisan u Engleskoj, a objavljen na njemačkom jeziku u Njemačkoj) prijeti Nijemcima da će u slučaju sukoba s Britancima biti poraženi.⁸⁹

Glede izvornosti, autentičnosti i vjerodostojnosti izdanja djela Marxa i Engelsa te o njihovoj komunikologijsko-društvenoj ulozi, kao i jezika na kojima su ta djela tiskana – treba uvijek motriti u svezi s vremenom, vremenskim slijedom, političkim i drugim stanjem, brojem primjeraka i vrstom medija koja se rabila.

Prva izdanja (kao broj ponovljenih izdanja) većine djela Marxa i Engelsa objavljujvana su uglavnom na njemačkom, a manji dio je znatno kasnije izdavan na engleskom – i to počesto nakon prethodnog objavljivanja na nizu drugih europskih jezika.

Pritom je znakovito da su se na engleskom jeziku tiskala djela koja se nisu neposredno ticala Engleske ili ona koja su pozitivno govorila Amerikancima o Engleskoj (pravdajući i njezine imperijalističke poteze u Indiji i Kini) ili su služila obračunu Disraelija s Palmerstonom i drugim protivnicima ili su bila analiza (više ili manje stručna ili samodopadno isprazna, ali uvijek za Engleze promidžbeno okrepljujuća) vojnoga ili političkoga stanja u Engleskoj, njezinim kolonijama ili u Europi.

"Kapital" i neka prateća djela

Marksist Gajo Petrović je naveo:⁹⁰ "nije 'Kapital' jedino Marxovo djelo koje je većim dijelom objavljeno tek posthumno (...) svojevrsne prethodne varijante Kapitala (...) pod naknadno nadjenutim imenima 'Ekonomsko-filozofski rukopisi' i 'Osnovi kritike političke ekonomije'".

Predrag Vranicki napisao je sljedeće o "Ekonomsko-filozofskim rukopisima":⁹¹ "Iz njih saznajemo ne samo Marxov odnos prema tadašnjoj političkoj ekonomiji i filozofiji nego i Marxove fundamentalne misli o historiji, čovjeku, otuđenju, slobodi, komunizmu itd." To je djelo tiskano tek 1932. godine, istodobno u dvije varijante, od strane dviju marksističkih struja; u Leipzigu i Berlinu.⁹² Prema tome, pitanje ne može biti: koja je varijanta prava, nego, zbog neauctoriziranosti i politiziranosti, koja je manje kriva.

Marx je napisao "Osnove kritike političke ekonomije" 1857. i 1858.⁹³ Taj je spis ostao nedovršen, pa je objavljen tek 1939. i 1941. u Moskvi, u dva dijela na njemačkom jeziku. Međutim, naklada je tijekom svjetskoga rata propala, pa je prvo danas dostupno izdanje tiskano tek 1953. u Berlinu. Tada mu je i dodijeljen naziv "Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie".

Marx je o tom svom tekstu pisao Lassalleu:⁹⁴ "Ja sam, dakle, prema partiji obvezan da stvar ne bude unakažena takvom potmulom, krutom manirom pisanja kakva je svojstvena bolesnima od jetre".

U takvim okolnostima, ovaj tekst od oko 1000 stranica objavljen je (pod Marxovim imenom) stotinjak godina poslije nastanka djela, a da ga Marx nije, u potpunosti, napisao, ustrojio, uredio, naslovio i da ga nikada nije potpisao. Prema tome, otvoreno je pitanje koliko su u to danas dostupno djelo intervenirale Internacionale, sovjetska vlast ili neki drugi interesi?

Marxov "Uvod u Kritiku političke ekonomije" prvi je put objavljen tek dvadesetak godina poslije Marxove smrti.⁹⁵ Objavio ga je Karl Kautsky 1902.-1903. u časopisu "Die neue Zeit". Kod drugih djela Kautskog su često okrivljavali za krivotvorbu, pa je također otvoreno pitanje u kojoj je mjeri i na postojeći Marxov "Uvod..." utjecala politička usmjerenost Kautskog.

Godine 1859. (u tiskari Dunckera u Berlinu troškom Marxova zeta Ephraima Lassallea) na njemačkom je jeziku objavljeno Marxovo djelo "Prilog kritici političke ekonomije". Ovo djelo nije više za Marxova života tiskano.⁹⁶ No puno je značajnije da je u navedenom izdanju objavljena samo prva bilježnica (od njih 23).

Prvo je izdanje Prvoga toma "Kapitala" izišlo na njemačkom jeziku 1867. Drugo je njemačko izdanje bilo 1872., kada izlazi i na ruskom, a od 1872. do 1875. i na francuskom jeziku. Treće i četvrto njemačko izdanje uredio je Engels 1883. i 1890. Osim toga, izašla su i druga izdanja: francusko 1885., dansko 1885., španjolsko 1886., talijansko 1886.

Engels je 1887. uredio i prvo englesko izdanje "Kapitala", koje je tiskano u samo 500 primjeraka.⁹⁷ Nakon toga izašla su još tri engleska izdanja, 1888., 1889. i 1891. u Londonu, a 1887., 1889. i 1890. u New Yorku.

Poljsko izdanje izašlo je 1884.-1889., a nizozemsko 1894.⁹⁸

Engels 1884. piše J. P. Beckeru:⁹⁹ "Među Mohrovim papirima našao sam mnogo rukopisa, naše zajedničko djelo prije 1848.". O rukopisu za 2. tom piše Lauri Lafargue:¹⁰⁰ "Postoji potpun rukopis od oko 1868. godine, ali to je samo koncept. Postoji, zatim, najmanje tri, ako ne i četiri prerade, koje su nastale kasnije u raznim razdobljima, ali ni jedna nije dovršena".

Engels tvrdi P. L. Lavrovu:¹⁰¹ "Meni je, pre svega, stalo da knjiga izađe što pre, a zatim i naročito da ono što izdajem bude zaista delo Marxa". Dakle; brzina je bila prva, a Engelsovo posredovanje u tekst ionako se pretpostavljalo, što je problematično za izvornost.

Potom se nastavlja: "Za 2. tom, promet kapitala, imamo jednu redakciju iz 1875. i kasnije za najvažnije delove, tj. za

početak i za kraj. Ovdje treba dodati samo citate prema datim naznačenjima. Za sredinu ima ništa manje već četiri redakcije. Tu leži jedina teškoća".

U predgovoru Engels je naveo o Marxovoj baštini za Drugi tom "Kapitala":¹⁰² "Glavna masa materijala, mada je što se predmeta tiče bila najvećim delom izrađena, ipak nije bila to u jezičnom pogledu; bio je to jezik u kome je Marx obično pravio svoje izvode; nemaran stil, familijarni, često sirovi humoristički izrazi i obrti, engleske i francuske tehničke oznake, često čitave rečenice pa i stranice na engleskom; to su misli zapisane onako kako su se razvijale u piščevoj glavi. Pored pojedinih opsežno razrađenih partija, ima i isto tako važnih koje su samo nagoveštene (...) na kraju glava, u težnji da se pređe dalje, često samo pokoja iskidana rečenica kao belege izlaganja koje je tu ostalo nedovršeno; naposljetku, poznati, ponekad i samom piscu nečitljiv rukopis".

"Prilog kritici političke ekonomije", navodi Engels, nastavljen je i "pisan od avgusta 1861. do juna 1863. To je nastavak prve sveske".¹⁰³ Problem je u tome što je prva bilježnica objavljena 1859. pod tim naslovom, a sljedeće 22 bilježnice nisu bile objavljene. Engels kaže da se u tome dodatnom "Prilogu" u bilježnicama br. 1-5 i 19-23 "tretiraju teme ispitane u I. knjizi "Kapitala", od pretvaranja novca u kapital do završetka". A bilježnice br. 16-18 pokrivaju teme Trećega toma "Kapitala". Teme iz Drugoga toma i neke iz Trećega Engels tada, 1885., još nije bio ni grupirao.¹⁰⁴ A iz te je građe nastao i Četvrti tom!

Prema tome je bjelodano kako je ostalo otvoreno pitanje: što to stvarno jest "Prilog kritici političke ekonomije" i što to stvarno jesu četiri toma "Kapitala", a što su iskonstruirali Engels, Kautsky i kasnija uredništva.

O Drugom tomu, na njemačkom jeziku, Engels 1885. navodi:¹⁰⁵ "On će izazvati veliko razočaranje, jer je u velikoj mjeri čisto naučan i ne sadrži mnogo agitatorskog".

Dakle, Drugi tom nije postojao kao ni blizu zadovoljavajuće uređen spis. Kako naknadno izabrati varijantu koju je Marx htio, ako se ni on nije glede toga odlučio? Koliko se dnevna politika uplela u Engelsove napore, jedno je pitanje, ali da je konačan rezultat mnogo čime drukčiji negoli ga je Marx zamislio, posve je pouzdan zaključak.

O Trećemu tomu Engels navodi: "Treća knjiga, kapitalistička reprodukcija posmatrana u celini, postoji u dve redakcije od pre 1869. g. Kasnije, ima samo nekoliko beležaka i jedna cela sveska sa jednačinama za izračunavanje raznih faktora po kojima se stopa viška vrednosti pretvara u stopu profita. Ali izvodi iz knjiga, kako u Rusiji tako i u Sjedinjenim Državama, sadrže mnoštvo materijala i beležaka o zemljišnoj renti, drugi se odnose na novčani kapital, na kredit, na pa-

pirni novac kao kreditno sredstvo itd. Ne znam još kako bih to mogao koristiti za 3. knjigu."

Prema tome, trebalo je izabrati tekstove iz tiska za ilustraciju, procijeniti naglaske i količinu prostora za svaku tezu. Ako je na nekim mjestima bilo samo nekoliko napomena, moralo se mnogo toga i dopisati. U prevelikom mnoštvu gradiva (Engels je F. A. Sorgeu govorio o 1000 stranica)¹⁰⁶ koje je bio pripremio Marx morao je Engels – ali po svome ukusu ili interesu – mnogo toga izbaciti.

Treći se tom "Kapitala" Engelsu sviđao kao promidžben, ali Sorgeu je pisao da će njegova priprava stajati truda jer "onda dolazi pravi redakcijski posao, a taj nije lak".¹⁰⁷

Achile Loria objavio je prigodom Marxove smrti da Marx nije ni napisao treći tom "Kapitala". To urednici sabranih "Dela" napadaju kao spletku,¹⁰⁸ ali uvažavajući ovdje navedene činjenice, to zasigurno nije najgora sumnja koja se mogla izreći.

Sam Engels piše Lavrovu o Marxovoj baštini:¹⁰⁹ "On je od nas uvek krio stanje svojih radova", a i samo uredništvo priznaje da je Engels objašnjavao "svoju iznenađenost i neinformiranost o stanju Marxovih spisa".¹¹⁰ I Bebel se čudio kako to da Marx nije govorio ni Engelsu o tome dokle je došao u svojem radu na "Kapitalu", pa je Engels smirivao Bebelu tvrdnjom da je to zbog pritisaka koji bi se na Marxa vršili za žurnu objavu novoga teksta.¹¹¹ Engels je učestalo rabio taj izgovor, kojim se nikako ne može glede vjerodostojnosti, autentičnosti i izvornosti pravdati skrivanje dovršena djela (2. toma), osobito ako se već napisao njegov nastavak (3. tom).

Marx je znatan dio života proveo u grčevitoj potrazi za nakladnikom, bio je izrazito plodan pisac, iskusan novinar i borben polemičar, pa je gotovo nemoguće spojiti te njegove značajke sa strahom od popularizacije dovršena teksta. Drugo je pitanje je li i u kojoj mjeri tekst uopće bio dovršen. Neupitno je kako je o tome mogao odlučivati jedino auktor, a ne njegovi nasljednici.

Iz navedenih činjenica razvidno je kako se Lorijina primjedba mogla izreći i prema 2. tomu i prema svemu što se posmrtno objavljivalo pod imenima Marxa i Engelsa.

Engels je obećao objaviti 4. tom "Kapitala", sastavljen od Marxove baštine.¹¹² To je na koncu izveo Karl Kautsky, od 1905. do 1910. Uredništvo sabranih "Dela" predbacuje sljedeće:¹¹³ "Međutim, to izdanje sadrži niz proizvoljnih odstupanja od Marxovih rukopisa ("Teorija o višku vrednosti"), pogrešan raspored materijala i česta ispuštanja važnih odeljaka".

No kako to uklopiti u činjenicu što je Engels proglasio Kautskog svojim nasljednikom i tumačem svojih i Marxovih djela? Na koncu je proizašlo da je jedino "pravo" izdanje "Teorije o višku vrednosti" ono koje je uredio Institut mark-

sizma-lenjinizma pri CK Jedinostvene socijalističke partije Njemačke u tri navrata od 1956. do 1962.

Kautskom predbacuju "mnogo ničim neobrazloženih skraćivanja Marxovog teksta", ali priznaju: "dešifrovanje Marxovog rukopisa je izvanredno složen posao. Sam Engels je uveo Kautskog u dešifrovanje čitljivog Marxovog rukopisa i upućivao ga u savlađivanje ovih 'hijeroglifa'".¹¹⁴ Dakle; Engels je (prema uredništvu) dobar priređivač. Posao je težak, gotovo nemoguć. Engels, jedini kvalificiran, poučava Kautskog svemu. Kautsky je vođa Druge internacionale, dakle, kompetentan i provjeren čovjek. A ipak uredništvo koje radi 60 godina poslije izdanja Kautskoga i koje nikada nije primalo Engelsove upute ispravlja Kautskoga.

Na koncu su ti, zakašnjeli, urednici odbacili i Englsa, koji je priznao da nije gotov s 4. tomom, i Kautskoga, koji nije objavio 4. tom "Kapitala", nego tekst pod nazivom "Teorije o višku vrijednosti" te su urednici objavili knjigu u dva sveska, koja se zove "Teorije o višku vrednosti (4. tom 'Kapitala')".¹¹⁵

Na taj način pouzdano se može zaključiti jedino kako se ne zna što je stvarno u 4. tomu bilo Marxovo djelo.

Radi još veće jasnoće ovoga zaključka uputno se vratiti prvomu tomu.

Godine 1886. piše "New Yorker Volkszeitung": "Sramota je da još ne postoji engleski prevod dela 'Kapital' od Karla Marxa".¹¹⁶ Zanimljivo je što se ova zakašnjela zabrinutost pojavila kod – Nijemaca. Objektivno, tada (1886.) već je bilo kasno naričati nad usudom engleske proleterske sirotinje, kada ona ni 1867. nije bila tako jadna kakvom je u "Kapitalu" prikazana. A 1887. engleski su proleter, odjeveni u vojne uniforme, pljačkom "proletera svih zemalja" već odavno postali "beefeaters".

Stoga Engels 1883. zadovoljno piše Jamesu Knowlesu:¹¹⁷ "Ja poznajem samo jednog Engleza koji je u stanju da dà korektan prikaz sadržaja 'Kapitala'. To je jedan advokat u Manchesteru". Suština je postignuta; ranije se djelovalo na pobunjivanju neanglofonih radnika, a u to je upućen i jedan engleski – buržuj.

Marx je na Haaškom kongresu Prve internacionale, 1872., javno govorio:¹¹⁸ "...mi ne poričemo da postoje zemlje kao Amerika, Engleska i, kad bih bolje poznavao vaše institucije, dodao bih i Holandija, gdje radnici mogu ostvariti svoj cilj mirnim putem". Iz ovog bi se načas moglo pomisliti kako se Marx, tek pet godina poslije "Kapitala", smirio i odustao od revolucije kao svog svjetonazorskog polazišta. No takav možebitni zaključak odmah je zanijekan u nastavku govora:¹¹⁹ "...u većini zemalja na Kontinentu samo sila može biti poluga naših revolucija".

Ova kontradikcija nije začuđujuća samo teoretski, nego politički i na druge pragmatičke načine. Jer Marx je tada živio

u Londonu, a sjedište Prve internacionale bilo je u Londonu, dok je Druge bilo u New Yorku.

Sveukupno se glede "Kapitala" objedinjuje manipulacija jezikom i vremenom tiskanja "Kapitala" i knjiga koje su mu tematski prethodile. Uz to, očigledni su različiti stupnjevi kriptovorbice glede izvornosti, autentičnosti i vjerodostojnosti.

Posebno je znakovito što su sva djela koja su pokazivala loše stanje britanskoga radništva tiskana najprije na njemačkom, zatim su prevedena (uz općenite zaključke o nužnosti revolucije) na razne druge jezike. Na engleski se nisu prevodila nikada ili s 40-50 godina zastare, kada se na britanskom području stanje već odavno bilo promijenilo ili poboljšalo. Na taj je način britanski prostor bio sustavno pošteđivan pobunjeničke ili revolucionarne učinkovitosti koju su Marxova i Engelsova djela ostavljala u kontinentalnoj Europi.

Marx i Engels prema Pariškoj komuni

Nestale su stotine pisama Marxa i Engelsa iz doba Pariške komune. Od 29. srpnja 1870. do 18. veljače 1871. Engels je pisao više od 200 stranica "Bilješki o ratu" za engleski "Pall Mall Gazette", na engleskom jeziku.¹²⁰ Urednik "Greenwood je često menjao tekst bez Engelsove saglasnosti", i to toliko da su, po Engelsu, činjene i "apsurdne izmene reči".

Prva su tri članka potpisana sa "Z", a ostali nikako, pa je "samo ograničenom broju ljudi bilo poznato da je Engels njihov autor". Za Engelsova života ti članci nikada nisu objavljeni kao njegovi, nego su objavljeni tek 1923., poslije smrti Židova V. Adlera, kod kojega su, navodno, stajali tiskani članci iz "Pall Mall Gazette" s Engelsovim potpisom.¹²¹

Među nizom pitanja bez odgovora nalaze se i sljedeća: tko je još znao da su to Engelsovi članci i na temelju čega uredništvo marksističkih izdanja zaključuje; zatim, koliko je puta Greenwood (na kojim mjestima i koliko) posredovao u Engelsov sadržaj te na temelju čega je uredništvo marksističkih izdanja o tome zaključilo.

Osim toga, Engels je vodio živo dopisivanje i mala je mogućnost da među približno 5000 njegovih i Marxovih pisama nije ostalo ni jedno u kojemu se referira na taj podlistak.

Drugo pitanje povezano s razdobljem oko Pariške komune odnosi se na niz ispravaka koje je Marx slao novinama. Tako u "The Times" 21. ožujka 1871. demantira, prema članku pariškoga dopisnika toga lista od 16. ožujka, da "Karl Marx... je uputio pismo jednom od svojih glavnih pristalica u Parizu u kome je izjavio da nije zadovoljan držanjem članova Udruženja (Internacionale) u ovom gradu".¹²²

Marx tvrdi (prema sovjetskoj redakciji) da je "The Times" članak sigurno bio preuzeo iz "policijskog lista" "Paris-Jour-

nal". Problem je u tome što je "Paris-Journal" takav članak objavio tek 19. ožujka.¹²³ Dakle, vrela su barem dva ili je "Paris-Journal" preuzeo od lista "The Times", a ne obratno. Ali "The Times" nije policijski list.

Dana 23. ožujka 1871. piše Marx i u "Der Volksstaat" ispravljajući članak od 14. (!!!) ožujka, tvrdeći da je preuzet od teksta iz "Paris-Journal" od 19. (!!!) ožujka.¹²⁴ Slično je bilo sa švicarskim "Der Vorbote".¹²⁵ I "L' Égalité" je objavio istu vijest, na francuskom,¹²⁶ ali njemu Marx nije pisao ispravak.

"Tridesetog maja, dva dana po padu poslednje barikade u Parizu", kaže sovjetsko uredništvo, Opće vijeće Međunarodne radničke udruge objavilo je tekst, koji je, prema uredništvu "Dela", bio sastavio Marx. Za to djelo kaže uredništvo: "'Građanski rat u Francuskoj' jedno je od najznačajnijih dela naučnog socijalizma".¹²⁷ U stvarnosti djelo ima 35 stranica te 31 potpis (Karl Marx je na 19. mjestu, kao korespondent za Njemačku i Nizozemsku), a u engleskom izdanju iz 1871. potpisano je još 6 ljudi. I – to je sve o Komuni!

Zanimljivo je što je Marxovo pismo (istinito ili izmišljeno) protiv članova Komune izišlo u Parizu, na francuskom, a on ga je demantirao u Engleskoj na engleskom i u Njemačkoj na njemačkom. A pošta je tada išla i u Pariz, a ne samo u Francusku.

Prema više tvrdnji stotine su Marxovih pisama netragom nestale. Atribucija Engelsovih članaka nije pouzdano potvrđena. Prema tome proizlazi da, osim nekoliko ispravaka u novinama i (sumnjivo prisvojenoga) teksta poslije Komunina pada, Marx i Engels ne napisahu ništa važna za radnički pokret, i to baš u doba – najvažnije godine i najvažnijega događaja za radništvo 19. stoljeća.

VRIJEME TISKANJA

Zajednička posmrtna prva izdanja

Marx i Engels su 1852. navodno napisali tekst "Velikani emigracije",¹²⁸ koji je 1913., pri objavi njihova dopisivanja, E. Bernstein sakrio i zatajio. Navodno je taj tekst predan Arhivu Socijaldemokratske stranke Njemačke tek 1924., a prvi put je objavljen tek 1930., u Moskvi na ruskom jeziku.¹²⁹

Ante Pažanin u Predgovoru 29. knjizi "Dela" kaže:¹³⁰ "Već u "Njemačkoj ideologiji" Marx i Engels tako formuliraju historijski materijalizam..." i onda se poziva na izdanje iz 1966. godine. A Božidar Debenjak kaže:¹³¹ "'Njemačka ideologija' je zajednički mladalački rad Marxa i Engelsa iz 1845/46. godine u kome su oni, po sopstvenim rečima, izvršili 'obračun s nekađšnjom svojom filozofskom savešću'".

"Njemačka filozofija" (napisana vjerojatno uza zamjetno suautorstvo njihova protukršćanskog učitelja Mojsija Heša)

nije objavljena za Marxova i Engelsova života (ali izlaze fragmenti, pa i 4. poglavlje 2. knjige pod naslovom "Posljednji oproštaj s 'M. Heßom'"). Prvo integralno izdanje izlazi tek 1932., u Berlinu! U međuvremenu su objavljivani samo birani dijelovi.¹³² Stoga je otvoreno pitanje što je zaista pisalo u izvorniku?

Uredništvo sabranih "Dela" tvrdi da je to djelo bilo gotovo 1846., zatim nabraja nakladnike i tiskare koji ga odbiše tiskati i zaključuje:¹³³ "Za života Marxa i Engelsa objavljena je samo jedna glava, i to IV. glava 2. knjige 'Nemačke ideologije' u časopisu 'Das Wetsphälische Dampfboot' (augusta i septembra 1847.)".

U ovaj red pripadaju i pisma Marxa i Engelsa, koja su objavljena kasnije, a ima ih oko 5000. Osim problema glede atribucije, pisma znatnim dijelom nisu bila namijenjena javnosti, pa se i time remeti ukupnost javnoga djela Marxa i Engelsa.

Zatim je nastao problem nestalih pisama; samo glede Pariške komune proučavatelji Marxa i Engelsa kažu:¹³⁴ "...izgubljeno je nekoliko stotina pisama pisanih povodom Pariske komune i o samoj Komuni – sačuvano samo desetak".

Mnoga pisma koja su Marx ili Engels slali trećim osobama ne znamo, pa je kontekst i stoga poremećen.

Neki članci pripisani "New York Daily Tribuneu" najprije su objavljeni na ruskom, stotinjak godina kasnije! To su, primjerice, Marxov članak "Španjolska-Intervencija", objavljen na ruskom tek 1957.¹³⁵ i Engelsov "Kronštatska tvrđava", koji je prvi put također objavljen na ruskom, 1958.¹³⁶

Engelsova posmrtna prva izdanja

Engels je napisao djelo "Načela komunizma", kojim je, navodno, veoma utjecao na Marxa i zajednički im "Manifest Komunističke partije". "Načela" su prvi put objavljena 1914.,¹³⁷ iako su navodno bila nastala 1847.¹³⁸ Prema tome, otvoreno je pitanje: kako znati što je bilo u izvorniku?

"Dijalektika naravi" je po Vuki Pavićeviću "jedno od glavnih djela marksizma".¹³⁹ Navodno je građa za to djelo nastajala od 1873. do 1886., a 1878. napravljen je plan za konačno djelo, kojemu objavljeni oblik djela ne odgovara.¹⁴⁰ Nakladnik je ili urednik već tu posredovao. Prvi je put "Dijalektika naravi" objavljena tek 1925., na njemačkom i ruskom, ali "prilikom kasnijih izdanja revidirano je dešifrovanje rukopisa i materijal te pravilnije raspoređen".¹⁴¹

Najprije je tekst na čuvanje dobio E. Bernstein. On ga je dao (po nalogu CK Komunističke partije Njemačke) na pregled, također članu Partije, L. Aronsu, koji ga je negativno ocijenio. Trideset godina kasnije, 1924., Albert Einstein je presu-

dio:¹⁴² "Moje gledište je sledeće: ako bi taj rukopis pripadao autoru koji nije interesantan kao istorijska ličnost, ja ne bih savetovao da se štampa, jer sadržaj nije naročito interesantan ni s gledišta savremene fizike ni za istoriju fizike. No ja mogu zamisliti da je rukopis prikladan za štampanje utoliko ukoliko predstavlja interesantan materijal za osvetljavanje Engelsovog duhovnog značaja".

David Rjazanov je napisao:¹⁴³ "Einsteinov odziv svedoči o njegovoj naučnoj savesnosti, ali mi ne znamo kakve je upravo rukopise imao u rukama. Verovatno, Bernstein je, kako se vidi iz njegovog pisma, predao Einsteinu samo onu svesku u kojoj se, pod opštim nazivom 'Dijalektika prirode', nalazi obiman rukopis o elektricitetu, koji sada ima čisto istorijski značaj".

Razvidno je kako uz takvu komunikaciju nitko ne može znati što je Einstein zapravo čitao, ali ni što je Engels 50 godina prije bio napisao.

Konačan stav komunističkih snaga je, čini se, bio da Engelsova "Dijalektika naravi" na nekim mjestima dopušta konzervativnija tumačenja pa je treba što manje objavljivati.¹⁴⁴

"Uloga sile u povijesti" Engelsovo je djelo (navodno) razvijano iz "Antidühringa" 1887. i 1888. te "vjerojatno" napušteno. Poslije njegove smrti papire je uzeo Bernstein te ih objavio u "Die Neue Zeit" 1895.-1896. pod naslovom "Gewalt und Ökonomie bei der Herstellung des neuen Deutschen Reichs". Uredništvo "Dela" kaže: "Bernsteinov rad na pripremi rukopisa za štampu predstavlja očigledan primer kako su desni socijaldemokrati neodgovorno postupali prema Engelsovoj rukopisnoj zaostavštini. Ne smatrajući nužnim da napravi kopiju rukopisa Bernstein ga je samovoljno podelio na pojedine odeljke, ovima dao proizvoljno izmišljene međunaslove, ubacio napomene i izvršio neke dopune Engelsovog teksta. Nije isključeno da je neodgovornim i nemarnim rukovanjem Bernstein izgubio jedan deo stranica rukopisa". To se prevodi na francuski i tiska 1896., talijanski je prijevod 1899. u Rimu, ruski 1898. u Petrogradu.

Prijevod na engleski ne spominje se.¹⁴⁵ No ostalo je otvoreno pitanje: kako je to djelo u izvornom obliku stvarno izgledalo?

"Kritika Hegelove filozofije državnog prava", oveće djelo, objavljeno je tek 1927., pod naslovom "Kritik des Hegelischen Staatsrechts" u Moskvi na njemačkom jeziku.¹⁴⁶ Tako se i kod ovog djela može postaviti pitanje: kako je to djelo stvarno izgledalo?

Osim toga, nedvojbeno je činjenica kako je Engels imao novca, posrednika, sveza i publike te je svoja djela bez većih poteškoća mogao za života objaviti. Nije sigurno je li on napisao djela koja su mu posmrtno atribuirana, a za koja se tvrdi

da su, čak, među glavnim djelima marksizma. Posve je sigurno to da ih nije napisao onako kako su prikazana. Također je sigurno i to da su posrednici u njegova djela unosili namjerne, politički motivirane i bitne promjene.

Marxova posmrtna prva izdanja

Marxove "Teze o Feuerbachu" ("1. ad Feuerbach") navodno su napisane 1845., ali su prvi put objavljene tek 1888.¹⁴⁷

Marxov "Uvod za 'Klasne borbe u Francuskoj 1848.-1850.'"¹⁴⁸ objavljen je 1895. I iznenadio je i samoga Engelsa, koji ga naziva friziranim, a kasniji redaktori za to okrivše "oportunističko vodstvo njemačke socijaldemokracije".¹⁴⁹

Ostarjeli se Engels u pismu Lauri Lafargue 1892. žalio na stalne intervjuje,¹⁵⁰ a H. Brissacu da ga pretrpavaju pismima.¹⁵¹ Kada mu je još i liječnik, radi zaštite vida, zabranio pisati, to je fizički preuzela Luise Kautsky (Karlova bivša žena),¹⁵² što je također moralo utjecati na izvornost, autentičnost i vjerodostojnost njegovih tekstova i dorada Marxovih djela.

Engels je C. Schmidtu 1892. pisao:¹⁵³ "Vi znate da je kod Marxa sve to tako povezano da se ništa ne može istrnuti iz konteksta" i pritom spominje 3. tom "Kapitala". I sam je bio nedosljedan, jer je i on još i kako posredovao u Marxovo djelo.

I A. Bebelu Engels je pisao: "Više neću dozvoliti da se na užtrb Marxa održava i iznova propoveda lažna Lassalleova slava". Važno je i to što se na svršetku pisma, poslije F. E. u *post scriptum* potpisuje "Vaša mummy", Louise Kautsky,¹⁵⁴ što još jednom potvrđuje da je ta pisma barem fizički pisala ona.

"Kritika Gothskog programa"¹⁵⁵ Marxov je tekst koji je nastao kao reakcija na program Njemačke socijaldemokratske stranke iz 1875., a objavio ga je Engels, tek 1891. Marx je pisao ljuto, u razdoblju intenzivne jetrene bolesti (1870.-1877.), pa su postojali prijedlozi da se "Kritika" ne objavi. Engels je promijenio ne samo naslov,¹⁵⁶ koji je bio "Primjedbe na program Njemačke radničke partije", nego je priznao i:¹⁵⁷ "Precrtao sam i izmenio sve na što ste ti i Dietz stavili prigovor i da je D još više precrtao, ja bih po mogućnosti i tu bio colulant".

Marx je ostavio gomile svojih i tekstova, koje je, zbog svojih komentara, preuzeo iz tiska. Engels je stario, slijepio i kopnio, gubeći i time mogućnost pravilna posredovanja. Uz to su se javljali politički pritisci i interesi raznih komunoidnih skupina, koje su nastojale prepraviti Marxova djela prema svojim interesima. Poslije Engelseve smrti, kao što je naznačeno, bilo je još i gore.

Zbog svega toga, posmrtno objavljena prva izdanja Marxovih djela posve su problematične izvornosti, autentičnosti i vjerodostojnosti.

ZAKLJUČAK

Prema istraživanju koje je provedeno u ovom radu, Marxova i Engelsova djela mogu se problematizirati i s drugačije sistematiziranih motrišta.

Ponajprije, riječ je o objektivnim okolnostima koje su omogućile manipulacije izvornošću, autentičnošću, vjerodostojnošću i istinitošću objavljenih djela Marxa i Engelsa ili djela pripisanih njima.

Tisuće su osobnih pisama Marxa i Engelsa objavljene bez mogućnosti nadzora nad njihovom izvornošću i autentičnošću. Stotine su nestale. Rijetko su objavljena respondentska pisma, pa nema objektivna uvida u kontekst.

Od onoga što su za života objavili Marx i Engels, približno dvije trećine novinski su članci. Oni su u izvorniku bili često nepotpisani ili krivo potpisani. U "Delima" su veoma česte uredničke napomene da su ti članci bili prepravljani od uredništava onovremenih novina. I samo uredništvo "Dela" izravno je priznavalo svoje intervencije u tekstove i namjerno izostavljanje nekih.

I Engels je izravno svjedočio o svojoj intervenciji i intervenciji drugih osoba u Marxova posmrtno objavljena djela. Od 1895. u baštinu obojice posredovali su razni, politički hipermotivirane i drugačije motivirane osobe i urednici, pa je u velikom dijelu nemoguće utvrditi što su doista djela Marxa i Engelsa.

Isto tako, nije u marksističkim izdanjima obrađen objektivni uvid u kontekst pisama i novinskih članaka.

Zatim, u radu je naveden niz primjera koji svjedoče o manipulaciji koju su Marx i Engels namjerno vršili atribucijama i autentičnošću svojih djela.

Marx i Engels često su se čitateljstvu krivo predstavljali; od pisanja pod pseudonimima do potpisa kojima su se predstavljali kao vatreni pristaše svjetonazora koji su zapravo odbacivali.

Približno tisuću članaka njima je naknadno pripisano, iako su članci objavljeni neauktORIZIRANO (u "New York Daily Tribune", "Pall Mall Gazette" itd.). Dio tih članaka vjerojatno pripada njima.

Izvjesno je da su Marx i Engels namjerno uništili ili skrili svoja pisma iz vremena Pariške komune, kako bi zatajili njihovu potpunu promašenost. Treba znati da se Komuna događala u vrijeme vrhunca Marxove jetrene bolesti (1870.-1877.), kada je i sam naznačivao utjecaj bolesti na način svojega pisanja.

Vjerojatno je nestao i znatan dio pisama koje su Marx i Engels primali kao odgovor na svoje dopise trećim osobama. Engels je poslije Marxove smrti znatan dio Marxove baštine

preuredio prema svom nahodjenju i objavio kao Marxova djela.

Isto tako, Marx i Engels su zbog različitih razloga i u različite svrhe namjerno manipulirali temama i jezicima na kojima su svoja djela objavljivali.

Na engleskom su se tiskale samo teme neopasne za Britaniju i Ameriku, dok su na kontinentalnim europskim jezicima, prije svega njemačkom, objavljivane studije i promidžbeni članci s revolucionarnim nabojem. Pritom je posebno znakovito što su Marx i Engels dok su živjeli u Engleskoj povremeno kritizirali i položaj engleskoga radništva, ali na njemačkom jeziku, a zatim su to prevodili na niz kontinentalnih jezika tako dugo dok je ta kritika mogla podjarivati revolucije u Europi, a tek znatno kasnije kada se stanje u Engleskoj bitno popravilo, nastajali su i prijevodi na engleski jezik.

Prema tome, malen postotak onoga što je do sada objavljeno kao djelo Marxa ili Engelsa ima potpunu izvornost, autentičnost i vjerodostojnost.

Unutarnja konstrukcija njihovih djela (sadržajno i drugačije) prerađivana je i doradivana prema potrebama i mogućnostima raznih silnica tzv. radničkoga pokreta i cionizma.

Zainteresirane su skupine na poruku djela Marxa ili Engelsa utjecale i nakladničkim izborom, obradbama djela, stupnjem čestosti prezentacije itd., ali to nije predmet ovoga rada.

No i istraživanje provedeno u ovom radu pokazuje kako su se poruke djelâ Marxa ili Engelsa kao cjelina pretvorile u velik broj posve neprovjerljivih teorija zbog veoma niska stupnja njihove izvornosti, autentičnosti i vjerodostojnosti.

BILJEŠKE

¹ "K. Marx – F. Engels / Dela", tom 2., str. 3 i dalje.

² Isto, str. 18 i 19.

³ Isto, str. 20.

⁴ Isto, str. XIV.

⁵ Isto, str. 297.

⁶ Isto, str. 320.

⁷ Isto, tom 10., str. 7 i 8.

⁸ Isto, str. 393 i 394.

⁹ R.-J. Longuet, *Moj pradjed Karl Marks*, CIP, Zagreb, 1979., str. 58 i 59.

¹⁰ *Dela*, tom 2., str. 370.

¹¹ Isto, str. 237. i dalje.

¹² Isto, tom 1., str. 177 i dalje, 198 i. d., 271 i d. itd.

¹³ Isto, str. 198.

¹⁴ Isto, str. 376.

¹⁵ Isto, tom 3., str. 161.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 269-295

IVEZIĆ, M.: PROBLEM
IZVORNOSTI...

- ¹⁶ Isto, tom 36., str. 155 i drugdje.
¹⁷ Isto, tom 11., str. 178 i 179.
¹⁸ Isto, tom 27., str. 168 i dalje.
¹⁹ Isto, str. 171 i dalje.
²⁰ Isto, str. 175 i dalje.
²¹ Isto, str. 177 i dalje.
²² Isto, str. 605.
²³ Isto, tom 39., str. 660.
²⁴ Isto, str. 660.
²⁵ Isto, tom 27., str. 606.
²⁶ Isto, str. 605.
²⁷ Isto, tom 39., str. 660.
²⁸ Isto, str. 661.
²⁹ Isto, str. 667.
³⁰ Isto, tom 27., str. 235. i dalje.
³¹ Isto., str. 607.
³² Isto, str. 605.
³³ Isto, tom 39., str. 9.
³⁴ Isto, tom 27., str. 614.
³⁵ Isto, tom 41., str. 325.
³⁶ Isto, str. 328.
³⁷ Isto, str. 339 i 369.
³⁸ Isto, str. 416.
³⁹ Isto, tom 43., str. 700.
⁴⁰ Isto, tom 17., str. IX.
⁴¹ Isto, str. 575.
⁴² Isto, tom 10., str. 253 i 254.
⁴³ Isto, str. 265-267.
⁴⁴ Isto, str. 465 i 466.
⁴⁵ Isto, str. 471-473, 474, 475-476, 477, 478-480, 481-482.
⁴⁶ Isto, str. 262, 263.
⁴⁷ Isto, tom 27., str. 10 i dalje.
⁴⁸ Isto, str. 357.
⁴⁹ Isto, str. 29.
⁵⁰ Isto, str. 507.
⁵¹ Isto, tom 29., str. 404.
⁵² Isto, str. 411.
⁵³ Isto, str. 414.
⁵⁴ Isto, str. 465.
⁵⁵ Isto, tom 28., str. 219.
⁵⁶ Isto, str. 245.
⁵⁷ Isto, str. 295.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 269-295

IVEZIĆ, M.: PROBLEM
IZVORNOSTI...

- ⁵⁸ Isto, str. 365.
⁵⁹ Isto, tom 4., str. 384.
⁶⁰ Isto, str. 382.
⁶¹ Isto, str. 384.
⁶² Isto, str. 24.
⁶³ Isto, str. XIV, XV. i drugdje.
⁶⁴ Isto, str. 423.
⁶⁵ Isto, str. XV.
⁶⁶ Isto, tom 2., str. 282.
⁶⁷ Isto, tom 4., str. 109.
⁶⁸ Isto, str. 388.
⁶⁹ Isto, tom 33., str. 225.
⁷⁰ Isto, str. 226.
⁷¹ Isto, tom 5., str. 228.
⁷² Isto, str. 189.
⁷³ Isto, tom 7., str. 542.
⁷⁴ Isto, str. 542.
⁷⁵ Isto, tom 10., str. 496.
⁷⁶ Isto, tom 11., str. 3 i dalje.
⁷⁷ Isto, str. 328 i dalje.
⁷⁸ Isto, tom 13., str. 517 i dalje.
⁷⁹ Isto, str. 555.
⁸⁰ Isto, tom 14., str. 551.
⁸¹ Isto, tom 15., str. 559.
⁸² Isto, str. 325.
⁸³ Isto, str. 595 i 596.
⁸⁴ Isto, tom 43., str. XIV.
⁸⁵ Isto, tom 32., str. 455.
⁸⁶ Isto, str. 477-478.
⁸⁷ Isto, tom 18., str. 396.
⁸⁸ Isto, str. 421.
⁸⁹ Isto, str. 430.
⁹⁰ Isto, tom 19., str. VII.
⁹¹ Isto, tom 3., str. XVI.
⁹² Isto, str. 299.
⁹³ Isto, tom 19., str. VII.
⁹⁴ Isto, tom 36., str. 517.
⁹⁵ Isto, tom 19., str. IX.
⁹⁶ Isto, tom 20., str. 541 i 542.
⁹⁷ Isto, tom 43., str. XIV.
⁹⁸ Isto, tom 21., str. 751.
⁹⁹ Isto, tom 43., str. 26 i 27.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 269-295

IVEZIĆ, M.: PROBLEM
IZVORNOSTI...

- 100 Isto, str. 29 i 30.
- 101 Isto, str. 87 i 88.
- 102 Isto, tom 22., str. 9.
- 103 Isto, str. 9.
- 104 Isto, str. 10.
- 105 Isto, tom 43., str. 293.
- 106 Isto, str. 240 i 241.
- 107 Isto, str. 292-294.
- 108 Isto, tom 46., str. IX.
- 109 Isto, tom 43., str. 3.
- 110 Isto, str. XI.
- 111 Isto, str. 52-54.
- 112 Isto, tom 22., str. 10.
- 113 Isto, str. 443.
- 114 Isto, tom 24., str. XIV.
- 115 Isto, str. 1 i dalje.
- 116 Isto, tom 43., str. 732.
- 117 Isto, str. 8.
- 118 Isto, tom 29., str. 132.
- 119 Isto, str. 133.
- 120 Isto, tom 28., str. 11-212.
- 121 Isto, str. 549.
- 122 Isto, str. 238.
- 123 Isto, str. 572.
- 124 Isto, str. 240 i 241.
- 125 Isto, str. 573.
- 126 Isto, str. 573.
- 127 Isto, str. 575.
- 128 Isto, tom 11., str. 191 i dalje.
- 129 Isto, str. 524.
- 130 Isto, tom 29., str. X. i XI.
- 131 Isto, tom 6., str. VII.
- 132 Isto, str. 468.
- 133 Isto, str. 467.
- 134 Isto, tom 40., str. VII.
- 135 Isto, tom 13., str. 509.
- 136 Isto, str. 514.
- 137 Isto, tom 7., str. 308.
- 138 Isto, str. 536.
- 139 Isto, tom 31., str. 523.
- 140 Isto, str. 525.
- 141 Isto, str. 527.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 269-295

IVEZIĆ, M.: PROBLEM
IZVORNOSTI...

- 142 Isto, str. XVII.
143 Isto, str. XVII.
144 Isto, str. XX.
145 Isto, tom 32., str. 494 i 495.
146 Isto, tom 3., str. 111.
147 Isto, tom 6., str. 467.
148 Isto, tom 10., str. 431 i dalje.
149 Isto, str. 536.
150 Isto, tom 45., str. 272.
151 Isto, str. 273.
152 Isto, str. IX.
153 Isto, str. 387 i 388.
154 Isto, str. 75-82.
155 Isto, tom 30., str. 11.
156 Isto, str. 463.
157 Isto, tom 45., str. 32.

BIBLIOGRAFIJA

Karl Marx – F. Engels / Dela, tomovi 1.-46., osim 7., 8., 34., 35., 37., 38., 42. i 44. Nakladnik IP "Prosveta", "Institut za izučavanje radničkog pokreta", Beograd 1968.-1979.

Moj pradjed Karl Marx, Robert-Jean Longuet, CIP, Zagreb 1979.

Kapital, Karl Marx, Kultura, Zagreb 1947.

The Issue of the Originality, Authenticity and Credibility of the Works of Karl Marx and Friedrich Engels

Mladen IVEZIĆ
Zagreb

The works of Karl Marx and Friedrich Engels are found in the fundamentals of the ideology of Communism, which has in the past century and a half been very widespread and powerful throughout the world. Within this context and on a number of social levels identification with and commitment to Marxism or anti-Marxism have occurred. It is thus significant that in frequent and numerous works and discussions on this issue very little attention has been given to the fundamental questions referring to the originality, authenticity and credibility of works attributed to the creators of Marxism. Therefore, the purpose of this paper is to explore the status of originality, authenticity and credibility of the works of K. Marx and F. Engels during their lives and in the period after their death.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 1-2 (75-76),
STR. 269-295

IVEZIĆ, M.: PROBLEM
IZVORNOSTI...

Das Problem der Ursprünglichkeit, Authentizität und Glaubwürdigkeit der Werke von Karl Marx und Friedrich Engels

Mladen IVEZIĆ
Zagreb

Die Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels bilden die Grundlagen der kommunistischen Ideologie, die für eineinhalb Jahrhunderte weltweit große Verbreitung und mächtigen Anklang fand. Vor diesem Hintergrund kam es auf verschiedenen gesellschaftlichen Ebenen zu einer Gleichsetzung mit dem Marxismus oder aber zum Beziehen einer antimarxistischen Position. Bezeichnend ist hierbei, dass die zahlreichen diesbezüglichen Schriften und Diskussionen den Grundfragen, die sich auf die Ursprünglichkeit, Authentizität und Glaubwürdigkeit der Werke von Marx und Engels beziehen, nur geringe Aufmerksamkeit entgegenbringen. Diese Arbeit hat es sich daher zum Ziel gemacht, den Status der Ursprünglichkeit, Authentizität und Glaubwürdigkeit im Opus von Marx und Engels in der Zeit ihres Lebens sowie nach ihrem Tode zu ermitteln.